

אלו הן הגולין: הוורג נפש בשגנה.
 היה מעגל במעניגלה ונפלה עליו והרתנו,
 היה משלשל בחכית ונפלה עליו והרתנו,
 היה יורד בסולם ונפל עליו והרתנו - הרי זה גולה.
 אבל אם היה מושך במעניגלה ונפלה עליו והרתנו,
 היה דולה בחכית ונפסק החבל ונפלה עליו והרתנו,
 היה עולה בסולם ונפל עליו והרתנו - הרי זה אינו גולה.
 זה הכלל: כל שבדרך ירדתו - גולה, ושלא בדרך ירדתו - אינו גולה.

גולה בדרך נפילה

שמואל: יזפל עליו וימות - עד שיפול דרך נפילה.
 ת"ר: 'בשגנה' - פרט למידו - אומר מותר שקרוב למידו הוא ולא אנוס כאבי 'בבלי דעת' - פרט למתכוין להרוג הבהמה והרג האדם, לכותי - והרג ישראל, לנפל - והרג בן קיימא.

ת"ר: 'אם בפתע' - פרט לקרן זוית, 'בלא איבה' - פרט לשונא, 'הרפי' - שדחפו בגופו, 'או השליך עליו' - להביא ירידה שהיא צורך עליה, 'בלא צדיה' - פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר, 'ואשר לא צדה' - פרט למתכוין לזרוק שמים וזרק ארבע, 'ואשר יבא את רעוו כיער' - מה יער אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם.

בעא ר"א מרי"ג: עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה, דרך עלייה או ירידה היא

כבר נגעת בירידה שהיא צורך עליה - שחייב איתיה: זה הכלל: שלא בדרך ירדתו - אינו גולה. וענה: 'שלא בדרך ירדתו' לאיתוי 'קצב' ככל שבדרך ירדתו

קצב שהיה מקצב

תנא חראי: לפניו - חייב, לאחריו - פטור. [ירידה לפניו עליה לאחריו] ותנא אידך: לאחריו - חייב, לפניו - פטור. [ירידה לאחריו ועליה לפניו] ותנא אידך: בין לפניו בין לאחריו - חייב. [ירידה] ותנא אידך: בין לפניו בין לאחריו - פטור! [עליה]

אין לומר: שזו פלוגת תנאי אי בעולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו חייב או לא

- א. דכ"ע עליה היא, - וכאן לניזקין [והייב], כאן לגלות [דפטור].
- ב. הא והא לגלות, - והא דאתליע [והייב], הא דלא אתליע.
- ג. הא והא לא אתליע הא דמיהדק [פטור], שלא הך ירדה, והא דלא מיהדק.

מתני'. נשמט הברזל מקוה והרג - לרבי: אינו גולה, חכ"א: גולה. מן העץ המתבקע - רבי: גולה, חכ"א: אינו גולה.

רבי להכמיס: וכי נאמר ונשל הברזל מעצו? והלא לא נאמר אלא מן העץ! ועוד: מה עץ האמור למעלה - מן המתבקע, אף עץ האמור למטה כן. מרבי: ושניהם מקרא אחד דרשו: ונשל הברזל מן העץ לבי יש אם למסורת ונשל כתיב. והנביא: יש אם למקרא ונשל קרינן. ואף: רבי ור"י בן העין וב"ש ור"ש ר"ע י"ש: יש אם למקרא! היינו דא"ל ועוד.

ר"פ: הוורג עץ לרקל ונשר תמר והרגה באנו למחלוקת דרבי ורבנן. הקמ"ל: דלאו ככח כותו, וכח כותו לבי-כשורק חפץ ופגע בחיות ונשר הענף והכה לאשכול תמרים שפגעו והרגו

מתני'. הוורק אבן לרה"ר והרג - ה"ז גולה.
 ראב"י: אם משיצאתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור זרק את האבן לחצרו והרג
 אם יש רשות לניזק ליכנס לשם - גולה, ואם לאו - אינו גולה, דואשר יבא את רעוו כיער, מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם, יצא הצר בעה"ב - שאין רשות לניזק ליכנס לשם.
 אבא שאול: מה חטבת עצים רשות אף כל רשות, - יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח ב"ר.

הוורק אבן לרה"ר והרג - ה"ז גולה
 רשב"י: הוורק ביום לאשפה שעשויה ליפנות בלילה, ולא ביום ויש שמגיע ונפנה. אינו פושע שאינה עשויה לפנות ביום, ואינו אנוס דאכתי יש דמפני גס ביום

ראב"י: אם משיצאתה האבן מידו הוציא הלה ראשו - פטור.
 ת"ר: 'ומצא' - פרט לממציא את עצמו, מכאן אראב"י: דמשיצתה האבן מידו הוציא הלה פטור

וחך: ד'ומצא' - פרט למצוי, שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב, ברעה ויגאול ביפה!
 - שם מענין דקרא 'ומצא' דומיא דההשה דיו דמהשתא ולא מעיקרא כאן מעניניה דקרא, 'ומצא' דומיא דיער, דבר שהיה מתחילה.

הוורק את האבן וכו' אם יש רשות וכו' דומיא דיער וכו'.
 ואף עצים דסוכה ודמערכה אינם מצווה דאם מצא חטוב אינו מצוה, עכשו גס אינו מצוה.

הוא: דיצא האב המכה את בנו, והרב הורדה את תלמידו, ושליח ב"ד. התם: אפי' אם התלמיד לומד - מצוה, ד'יסר בך ויניח ויתן מערנים לנשך. חזר ברבא: ולמד מאשר יבא את רעוו כיער' דאי מצווה היא אפשר שלא יכנס ויעלה?

דחאו ראב"י: דאי 'אשר רשות, א"כ ואיש אשר ישמא ולא יתחטא וכי נטמא למת מצווה יפטור מכרת?
 והחי: דשאני התם ד'טמא יהיה' לטבול יום מ"מ. ואף ש'טומאתו' ב' לחוסר כפורים. 'עוד טומאתו' כרת למת מצוה

ב. איבא דמתני' אהא: 'בחריש ובקציר תשבות'

ח"ר: ר"ע: אינו צ"ל חריש דשביעית וקציר דשביעית, שכבר נאמר: 'דרך לא תזרע וכרמך לא תזמור, אלא אפילו חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית, וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית. מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העומר שהוא מצוה.

רבי ישמעאל: ממאי דחרישה דרשות? שמא חרישת עומר דמצוה, ואפ"ה 'תשבות'! כיון דאם מצא חרוש אינו חורש, לאו מצוה.

מאב המכה בנו וכו' ועוד אפי' דגמיר מצווה שכתוב יסך בך ויניחך לאו מילתא היא דאמרי, קצירה דומיא דחרישה, שמצא חרוש אינו חורש, כך מצא קצור אינו קוצר.

מתני'. האב גולה על ידי חבן, והבן גולה ע"י האב.
 הכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהן,
 חוץ מנר תושב, ונר תושב אינו גולה אלא על ידי נר תושב.

וחך: דיצא האב המכה את בנו מיירי בשוליא דנני שלימדו אומנות אחרת והביטו: מכה נפש - פרט למכה אביו!
 א. ר"ב: הא ר"ש, והא רבנן.

לר"ש: דחנק חמור מסיף, שגגת סייף ניתנה לכפרה, שגגת חנק לא ניתנה לכפרה.
 לרבנן: דסיף חמור מחנק, הורג אביו בשגגת סייף הוא וניתנה לכפרה.

ב. רבא: פרט לעושה חבורה באביו בשוגג, דאינו גולה אפי' דבכה"ג במזיד חייב מיתה.

לרבות: עבד וכותי. שגולה ע"י ישראל כשהרגו, ולוקה - כשקללו. ישראל ע"י כותי גולה כשהרגו, לוקה - בהכאה שאין בה ש"פ ח"ל לוקה ולא מקיש לקללה. דאי"א בקללה דנשא כענף לא תאור בעושה מנשה ענף וא"א בהומה ללאו כ"ר עוזה הוא

חזין מעל ידי גר תושב וכו'.
 גר תושב עכו"ם הוא, [מיידי בהרג ישראל] וסיפא דגולה בהרג גר תושב
 קראי אהרדי דמחר כתיב ולגר תושב וסיפא דכתיב לכו - ולא לגרים
 תרצינו: כאן בגר תושב שהרג ישראל, כאן בגר תושב שהרג גר תושב.
 ודף: דלפיכך, גר ועובד כוכבים שהרגו - נהרגין.
 תני: גר דומיא דעכו"ם - דליש גלי מינו ושאינו מינו - נהרג
 א. ר"ה: כאן שהרגו דרך ירידה, דישאל גלי - הוא גם סגי לו בגלות,
 דרך עלייה דישראל פטור - הוא נהרג.
 דהחאו רבא: דק"ו דרך ירידה דישראל גלי הוא גולה דרך עלייה שפטור הרג

ב. אלא רבא: באומר מותר דס"ל קרוב למזיד הוא [ולא אנוס כאביי].
 ואדורו לשעמייהו: דאיתיה כסבור בהמה ונמצא אדם, כנעני ונמצא גר תושב
 לרבא: חייב, שאומר מותר - קרוב למזיד הוא.
 ולר"ה: פטור, שאומר מותר - אנוס הוא.
 ור"ה: דהנך מת על האשה אשר לקחת.
 - לא בידי אדם אלא בידי שמים וכמו דמוכח מ"טו"א ל"ו,
 וכן: וחסאתי לאלהים - לאו ולא לאדם אלא דדינו מסור לאדם וה"נ

הקשה אביי: לרבא: 'הנינו גם צדיק תהרגו!' [שמעט שהודה לו ואנוס הוא]
 דחה רבא: דשם לא הודה לו שרשע בדבר, מרועות השב אשתאשכי נביאהו,
 אשת נביא הוא דתיהדר, דלאו נביא לא תיהדר?
 אלא כדכ"ש: 'ועתה השב אשת האיש מכל מקום, ודקאמרת: הגוי
 גם צדיק תהרגו הלא הוא אמר לי אחותי היא וכו', נביא הוא וממך
 למד, אכסנאי הוא שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין
 אותו, כלום שואלין אותו: אשתך זו? אחותך זו? מכאן שבן
 נח נהרג, שהיה לו ללמוד ולא למד.

הסומא ר"ה: אינו גולה. ר"ה: גולה.
השונא אינו גולה.
 רבי יוסי: **השונא נהרג, מפני שהוא כמועד.**
 ר"ה: יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה,
 זה הכלל: כל שהוא יכול לומר לדעת הרג - אינו גולה,
 ושלא לדעת הרג - הרי זה גולה.

ה"ר בלא ראות'
 לר"ה: פרט לסומא, אחר דיבחה ואשר יבוא את ערשו ביער
 לר"ה: לרבות את הסומא. דבלא ראות' למעט, 'ככלי דעת' למעט,
 ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.
 ולר"ה: 'ככלי דעת' - פרט למתכוין הוא בא.

ר' יוסי אומר: השונא נהרג מפני שהוא מועד.
 ברביה: דחבר א"צ התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין
 שוגג למזיד.

רבי שמעון אומר: יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה.
 תניא: נפסק - גולה, נשמט - אינו גולה.
 ודך דר"ה: לעולם אינו גולה עד שישמט מחצול מידו.
 - נפסק אנפסק ל"ק: הא באובה, והא בשונא [גולה].
 נשמט אנשמט ל"ק: הא רבי, והא רבנן, [ב' גירסאות ברש"י]

לערי מקלמ, שלש שבועב הירדן ולשלש שבארין כנען.
 דאת שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארין כנען
 עד שנבחרו שלש שבא"י לא היו שלש שבועב הירדן קולטות,
 שנאמר: שש ערי מקלט תהיינה, עד שיהיו ששתן קולטות כאחת.
 ומכוננות להן דרכים מזו לזו. שנאמר: תכן לך הדרך ושלשת וכו'.
 ומסורין להן שני ת"ח. שמא יהרגנו בדרך וידברו אלו.
 ר"ה: הוא מדבר ע"ז עצמו, שנאמר: וזה דבר הרועה.
 ריב"ז: בתחלה אחר שונג ואחר מורד מקדימין לערי מקלמ,
 וב"ז שולחין ומביאין אותו משם.
מי שנתחייב מיתה כב"ד - הרגוהו,
ושלא נתחייב מיתה - פטרוהו,

מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו,
שנא: והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וכו'.

שלש ערים הכדיל משה בעבר הירדן,
וכנגדן הכדיל יהושע בארין כנען,

ומכוננות היו כמין שתי שורות שבכרם, חברין ביהודה כנגד
 בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר
 נפתלי כנגד גולן בבשן.

ושלשת שיהו משולשין, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם,
 ומחברון לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לצפון.

בעבר הירדן תלת, בארין ישראל תלת-
 דבגלעד שכיחי רוצחים, ד'גלעד קרית פועלי און עקובה מרם'
 שהיו נוקבין להרוג נפשות.

ומתרי גיסא מרחקי ומציעא מקרבי
 - דבשכם נמי שכיחי רוצחים, דחבר כהנים דרך ירצחו שכמה וכו',
 שמתחברין להרוג נפשות, ככהנים שמתחברין לחלוק
 תרומות בבית הגרנות.

דועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר' דהללו קולטות רק לדעת
 [והללו גם לא לדעת]

וחברון עיר מקלט דויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה!
 פרוודהא כפרים וחצרות הסמוכים ד'ואת שדה העיר ואת הצריה נתנו.

וקדש עיר מקלט ד'ועיר מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנתר וכו'
 וקדש וארעיו ועין חצור',
ותניא ערים הללו, אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכים
גדולים אלא עירות בינוניות.

- רב יוסף: תרתי קדש הוא.
 - רב אשי: כגון סליקום ואקרא דסליקום. [והיינו כפר הסמוך לה]

ערים הללו עושין אותן עירות בינוניות ולא טירין קטנים ולא כרכים גדולים
ואין מושיבין אותן אלא במקום מים, ואם אין שם מים -
מביאין להם מים.

ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים.
 ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין,
 נתמעטו אוכלוסייהן - מוסיפין עליהן,
 נתמעטו דיוריהן - מביאין להם כהנים לויים וישראלים.

ר"ה ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה, הכניסו מתירין.
 ושיי: שאין פורסין בתוכן מצודות,
 ואין מפשילין לתוכן חבלים, כדי שלא תהא רגל גואל הדם
 מצויה שם.

ר"ה: ונס אל אחת מן הערים האל וכו' - אעשה דבר שתהא לו חיות.
 תנא: תלמיד שגלה - מגלין רבו עמו, דודו, עשה דבר שתהא לו חיות.
 ר"ה: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון.

ר"ה: הרב שגלה - מגלין ישיבתו עמו.
 א. והיינו בזמן דלא עסיק בה, בזמן שעסיק בה דברי תורה
 קולטין ד'את בצר כמדבר וכו', וכתיב בתריה 'ואת התורה'

ב. קולטין - ממלאך המות. כ"ה שישבו ב"ר וכו' ולא יכל מלאך המוות
 להתקרב אצלו שלא שתק פומיה מגירסא, עלה וישב בארז
 פקע הארז ושתק ויכל לו.

ר"ה: מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה? מפני שהוא פתח
 בהצלה תחלה, שנאמר: 'וישמע ראובן ויצילו מידם'.

דרש רבי שמלאי:
 אלהבא לשה-הורח שמש לרוצחים. [וא"ד הורחת שמש לרוצחים].

דרש רבי סימאי:
 אהב כסף לא ישבע כסף - זה משה רבינו, שהיה יודע שאין
 שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארין
 כנען, ואמר: מצוה שבאה לידי אקיימנה.

ומי אוהב בהמון לא תבואה - למי נאה ללמד בהמון? מי שכל תבואה שלו.

והיינו דאריא למי נאה למלל גבורות ה- מי שיכול להשמיע כל תהלתו.

ב. ורנן: מי אוהב בהמון לו תבואה- כל האוהב בהמון - לו תבואה. נתנו רבנן עיניהם ברבא בריה דרבה.

ג. רב אשי: כל האוהב ללמוד בהמון - לו תבואה.

כריבא: חרב אל הכרים ונאלו חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד.

ועד שמטפשיין, דכאן: 'ונאלו', ושם: 'אשר ונאלו', ועד שחוטאין, ר'ואשר הטאנו'. ג. אבא: נואלו שרי צוען.

ה. רבינא: כל האוהב ללמד בהמון - לו תבואה.

וכרי: הרבה תורה למדת מרבותי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולן.

ריב"ל: עומדות היו רגליהם בעשרך ירושלם? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה.

ריב"ל: שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך? אפי' הו' לפני הקב"ה רבשע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה

ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמחתי.

אפי' לו הקב"ה כי טוב יום בהצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני ע"ג המזבח.

י. ומכוונת להם דרכים וכו'.

ראב"ה: מקלט היה כתוב על פרשת דרכים, כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם.

ר"ב: תכין לך הדרך, עשה לך הכנה לדרך.

אמוראי דפתחו להאי פרשתא

רשב"ה: טובישרה על קיורה הטאם בדרך - אם לחטאים יודה, ק"ו לצדיקים. ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו וכו', כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשעו, במה הכתוב מדבר? בשני בני אדם שהרגו את הנפש, אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים, הקב"ה מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו, זה שהרג במזיד נהרג, וזה שהרג בשוגג גולה.

כדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו

מן התורה, דלא תלך עמהם וכתוב: 'קום לך אתם'.

מן הנביאים, דאני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדרך בדרך תלך'. מן הכתובים, דאם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן

רוצה שגלה לעיר מקלט, ומצאו גואל הדם והרגו - פטור.

דסבר: 'ולו אין משפט מות', בגואל הדם הכתוב מדבר.

והוא משפט מות, כרוצח הכתוב מדבר. מהא דלא שאלו מתמל שלשם - חלו אין משפט מות, בגואל הדם דמי לא שאלו מתמל שלשם - ברוצח

תנן: מוסרין לו שני ת"ח, שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו. - דברים הראויים לו,

אמרם: אל תנהג בו מנהג שופכי דמים, בשגגה בא מעשה לידו. הוא מדבר ע"י עצמו, דהדר רוצח, אפי' הרבה שליחות עושה.

אמר מר: בשגגה בא מעשה לידו.

שבחלה אחד שוגג ואחד מיד מקדימין לערי מקלט, וב"ד שולחין ומביאין אותם משם,

מי שנתחייב מיתה - הרגוהו, דושלח זקני עיר ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת,

מי שלא נתחייב - פטרוהו, דהוצילו העיר את הרוצח מיד גואל הדם, מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, דהשיבו אותו העיר אל עיר מקלטו אשר נס שמה'.

רבי אומר: מעצמן הן גולין, כסבורין הן: אחד שוגג ואחד מזיד קולטות. והן אינן יודעין שבשוגג קולטות, במזיד אינן קולטות.

א. א"ר אלעזר: עיר שרובה רוצחים - אינה קולטת, דודבר באוני זקני העיר הווא את דבריה, ולא שהושוו דבריהן לדבריו.

ב. א"ר אלעזר: עיר שאין בה זקנים אינה קולטת, דבעינן זקני העיר וליכא.

'זקני העיר' אם הוא לעיבורא או למצוה

א. רבי אמי ר' אבי: למד אינה קולטת בעינן זקני העיר וליכא. למד קולטת- מצוה בעלמא.

ב. ר' אמי רבי אבי: למד אין נעשה בה בן סורר ומורה. בעינן זקני עירו וליכא. למד נעשה בה בן סורר ומורה מצוה בעלמא.

ג. ר' אמי ר' אבי: למד אינה מביאה ענלה עירפה. בעינן זקני העיר והיא וליכא. למד מביאה ענלה עירפה, מצוה בעלמא.

פרשת רוצחים בלשון עות- מפני שהן של תורה

ד'ידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וכו' - מפני שהן של תורה, וכל דיבור לשון קשה- ד'דבר האיש אדוני הארץ אתו קשות'.

הך: ד'דבר - לשון נחת, וכן 'דבר עמים תתעו דבר לחוד, ידבר לחוד.

ב. 'ידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר וכו' הלקר' ר' רנן: אי מפני ששיהים [ולא חלק מיד], או: מפני שהן של תורה.

ג. 'ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים' הלקר ר' ר"ג: אי שמנה פסוקים, והיינו דכספר תורת אלהים. או ערי מקלט הך: 'ויכתוב יהושע בספרו את הדברים האלה הכתובים בספר תורת אלהים'.

ספר שתפרו בפשתן הלקר ר' ר"ג: אי כשר או פסול

למד פסול: למען תזיה תורת ה' בכיף, הוקשה כל התורה לתפילין הלמ"מ שתפרן בגידין

למד כשר: הוקש למותר בכיף, ולא להלכותיו.

ר"ב: ראיתי לתפילין דבי חכבי"ם שתפרים בכותנה ואין הלכה כמותו.

אחד משוח בשמן המשחה, ואחד המרובה בכגדים,

ואחד שעכר ממשוחו - מחזורין את הרוצח.

רבי יהודה: אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח.

לפיכך, אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות,

כדי שלא יתפללו על בנייהם שימותו.

ר"ב: א. וישב בה עד מות הכהן הגדול, ב. כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול, ג. נתיב: 'ואחרי מות הכהן הגדול'.

ה"ה: [דאף משוח מלחמה] ד'לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן'.

ר"ב: מדלא כתיב הגדול, חד מהנהך הוא.

לפיכך אימותיהן של כהנים וכו'.

הא מצלו מייתי, והכתיב: 'צפור לעיר כדורו לעוף קולת תם לא תבא'!

התוא סבא: מפיקה דרבא שמעיה: שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. כדי שתפללו על בניהם שלא ימותו. הא לא מצלו מייתי, מהל"ל?

טוביה חטא וזיגוד לוקה [שהעיר בו?]

שכם נשאה ומבגאי מלו עצמן?

התוא סבא: מפיקה דרבא שמעיה: שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. כאלהיה הנביא לא בא לריב' ג' ימים, אחר שאריה טרף אדם ברחוק ג' פרסאות ממנו.

קללת חכם אפי' כחנם היא כאה.

מאחיזתפל שבשעה שכרה דוד שיתין קפא תהום כמעט שטף העולם אם מותר לכתוב שם על חרס ולזרוק בתהום שיעמוד במקומו ואף אחד לא השיבו. אמר: כל היודע דבר זה ואינו אומר - יחנק בגרונו!

נשא אדיתופל ק"ז בעצמו: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אפי' היתה: שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, ק"ו לכל העולם כולו אפי' שרי. כתב שם על חרס וזרק לתהום ירד ועמד במקומו.

ואתה כתיב: ואחרתפל ראה כי לא נעשתה ענתו ויסק וילך אל ביתו ויצא אל ביתו ויחנק.

קולטת חכם אפילו על תנאי היא כחא.

מעיל דאמי עלי לשמואל: כה יעשה לך אלהים וכה יוסף אם תבחר ממני דבר, ואף ד'ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו, ואפ"ה כתיב: ולא הלכו בניו בדרכיו וגו'.

ר"י מ"ב: נידוי על תנאי צריך הפרה. מהוהוה, ד'אם לא הביאותיו אליך וכו', רשב"א: 'דוראבן ואל ימותו' האת ליהודה - כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר עצמות יהודה מגולגלין בארץ עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אבי' לפי: רבש"ע מי גרם לראובן שידה? יהודה, ואת ליהודה? שמע'ה קול יהודה! ונכנסו עצמותיו למקום חיבורן. לא העלוהו למתיבתא דרקיע, ואל עמו תביאו, לא ידע לישא וליתן בשמעתא בהדי רבנן ידיו רב לו. לא ידע לפרוקי קושיא, ועור מצריו תהיה.

: איבעיא: במיתת כולן הוא חזון, או"ד במיתת אחד מה? אין ליהוביה: מדנגמר דינו בלא כ"ג אין יוצא משם לעולם, אף לא במיתת אחר. - דמירי בדאין אחר.

מתני'. משנגמר דינו מת כ"ג - אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כ"ג ומנו אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חזר במיתתו של שני. נגמר דינו בלא כ"ג והחזר כ"ג וכ"ג שהרג - אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממון, ולא לעדות נפשות, ואפי' ישראל צריכים לו, ואפי' שר צבא ישראל כיוצא בן צרויה - אינו יוצא משם לעולם, דאשר נס שמה, שם תרא דירתו, שם תרא מירתו, שם תרא קבורתו. כשם שהעיר קולטת. כך תחומה קולטת. רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הרם רבי יוסי הגלילי: מצוה ביד גואל הרם, ורשות ביד כל אדם. רבי עקיבא: רשות ביד גואל הרם, וכל אדם חייבין עליו.

משנגמר דינו מת כ"ג - ה"ז אינו גולה. אביי ק"ו, ומה מי שגלה כבר יצא עשוי, מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה. ואין ליהוביה: זה שלא גלה לא מיכפר כי אין הגלות מכפרת אלא מיתת כהן מכפרת.

אם עד שלא נגמר דינו וכו' חזר במיתתו של שני. ר"ב: 'וישב בה עד מות הכהן' אשר משח אותו בשמן הקדש, וכי הוא מושחו? אלא זה שנמשח בימיו. דהיה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש.

אביי נקטינן: נגמר דינו ומת - מוליכין את עצמותיו לשם, ד'לשב לשבת בארץ עד מות הכהן, ישיבה שהיא בארץ - זו קבורה. תנא: מת קודם שמת כ"ג - מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו, ישב הרוצח אל ארץ אחרת ישיבה שהיא בארץ אחוזתו - זו קבורה. תנא: נגמר דינו, ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה חלק'רא ד"י: אי מתה כהונה, או בטלה כהונה. ליטא חלקה: ב"א ד"היה עומד ומקריב ע"ג המזבח, ונודע שהוא ב"ג או ב"ח ל"א: כל קרבנות שהקריב פסולין, ורבי יוחנן מכשיר. ל"א: ונדאי חלק, ל"ה: יחש - למ"ד מתה רבי יוחנן ומד' משה דווקא שם כ"ך ה' חילו ופעל דיו תרצה אפי' חללין שבו, אבל כאן א"היה מודה

יב. נגמר דינו וכו' ואפי' שר צבא ישראל כיוצא וכו' ר"י מ"ב: ב' טעיות טעה יואב דיוטא אל אלה' ה' ויחוק בקרנות המזבח טעה - שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו. טעה - שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים, והוא תפס מזבח שילה. אביי: טעם גם - שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, והוא זר היה. ר"ה: ג' טעיות עתיד שרו של רומי לטעות, דמי זה בא מארדם חמוין בגרים מבצרה

טועה - שאינה קולטת אלא בצד, והוא גולה לבצרה. טועה - שאינה קולטת אלא שוגג, והוא מזיד היה. טועה - שאינה קולטת אלא אדם, והוא מלאך הוא.

ר"א: ערי מקלט לחיים ניתנו ולא לקבורה, - ד'ומנשריהם יהיו לכהמתם ולרכושם ולכל חיייתם'. ת"י: ד'שמע' שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו! - שאני רוצח דגלי ביה רחמנא.

כשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולטת. ת"י: ד'וישב בה' - ולא בתחומה! א. אביי: כאן לקלוט, כאן לדור. ד"ה: ד'לדורו א"צ דאין עושיין מגרש עיר ולא עיר מגרש ב. ר"ש: לא נצרכה אלא למחילות.

רוצח שיצא חוץ לתחום וכו' ר"ה'גו וכו' ר"ע וכו'. 'רוצח גואל הרם את הרוצח' מנס'ריה: מי כתיב אם רצח? ורבי עקיבא: מי כתיב ירצח? מוכ"ט ט"ב: רוצח שיצא חוץ לתחום, ומצאו גואל הרם והרגו - נהרג עליו. דלא כריה"ג ולא כר"ע - ב"ראדע' עמדו לפני העדה למשפט ולא מיד האי לפני העדה למשפט' לסנהדרין שראו אחד שהרג הנפש אין ממתין אותו עד שיגמור בפני ב"ד אחר.

ת"י: א"ם יצא יצא הרוצח דאפי' בשוגג נהרג דלא כמ"ד דברה תורה בלשון בני"א והא: ד'במודד נהרג, בשוגג נולח. - כמ"ד דיברה תורה בלשון בני אדם אביי: מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני"א שלא יהא סופו חמור מתחלתו, שבמודד נהרג, בשוגג גולה. תני ח"א: אב שהרג בנו נעשה לו גואל הרם, אין בנו נעשה לו גואל הרם. ותנאי אידך: דהא ממילקת ריה"ג ור"ע - דהא לכ"ע אסור, כתיבה' דלכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו, חוץ ממיסת, שהרי אמרה תורה: 'לא תחמול ולא תכסה עליו', הא בבנו, והא בבן בנו (ומתיר).

מתני'. אילן שעומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום, או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום - הכל הולך אחר התוף.

ר"י מ"ב: אילן שהוא עומד בפנים נוטה לחוץ, או עומד בחוץ נוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים, מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ - מעשר: בחומה תלה רחמנא, ע"י מקלף - בדירה תלה רחמנא ובנופו מיתדר ולא בעיקרו ת"י: דבירושלים הלך אחר הנוף, בערי מקלט הלך אחר הנוף! ר"ב: ל"ק א"ר: במערה הולך אחר פתחה, באילן הולך אחר נופו. והא רבנן.

ת"י: דבשלמא גבי מעשר לחומרא, עיקרו בחוץ ונופו בפנים כמו שבנופו לא מצי פריק, ה"נ בעיקרו עיקרו מכפנים ונופו מכחוץ - כמו שבנופו לא אוכל בלא פדייה, ה"נ בעיקרו. בערי מקלף, עיקרו בחוץ ונופו בפנים - כמו שבנופו לא קטיל ה"נ בעיקרו. אלא עיקרו בפנים ונופו בחוץ - דכמו שבנופו יכול להרוגו ה"נ בעיקרו שבפנים.

רבא: בעיקרו - לכו"ל לא מצי קטיל, בנופו ויכול להרוגו בחצים ובצורות - לכ"ע מצי קטיל - וחלקו: אי הוי עיקרו דרגא לנופו, או לא. רב אשי: אחר הנוף היינו אף אחר הנוף, ולעולם לחומרא אף בערי מקלט.

מתני'. הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה, וכן לוי גולה מעיר לעיר.

אלא לרבא: מחלוקת בארבעים ושנים דלר"ב ועליהם תתנו - כי הנך לקליטה
 ולר"ב: ועליהם תתנו - כי הנך דלכל צרכיכם,
 אבל בשש - דברי הכל לא היו מעלים להן שכו.

חזור לשררה שהיה בה כו'.

ושב אל משפחתו ואל אחות אבותיו ישוב'

לר"ב: למשפחתו הוא שב, ולא למה שהחזיקו אבותיו.

ולר"ב: אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו, אל אחות אבותיו כאבותיו.

וכן בגולה 'ישוב', לרבות הרוצח

לר"ב: אל ארץ אבותיו הוא שב, ולא למה שהחזיקו אבותיו,

ולר"ב: אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו, גמר 'שיבה שיבה' משם.

ושמתי לך' - בחייך, 'מקום' - ממקומך,
 אשר יעס שמד' - מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר למחנה לוייה.
 בן לוי שהרג גולה מפלך לפלך, ואם גלה לפלכו פלכו קולטו.
 רמבד"א: 'כי בעיר מקלטו ישב' - עיר שקלטתו כבר.

מתני'
 יג.

כיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו,

יאמר להם: רוצח אני.

אמרו לו: אעפ"כ יקבל מתן, שנאמר: וזה דבר הרוצח.

לר"ב: מעלים היו שכר ללוים: ר"ב: לא היו מעלים להן שכו.

לר"ב: וחזור לשררה שהיה בה, ר"ב: לא היה חוזר לשררה שהיה בה.

ר"ב: מחלוקת בשש ערי מקלט דלר"ב לכם לקליטה דלר"ב לכם לכל צרכיכם

אבל בארבעים ושנים - לברע היו מעלין להם שכו.

♦ רבא: הא ודאי 'לכם' - לכל צרכיכם משמע!

הדרן עלך אלו הן הגולין.